

Adatlap témahirdetési javaslatához a Csonka Pál Doktori Iskola Tanácsa részére

Témavezető neve: Dr. Benkő Melinda

e-mail címe: benko@urb.bme.hu

Téma címe: Újraértelmezett határ: város és épület változó viszonya

A **téma** rövid leírása:

„...csak egyetlen, de végtelen tér-birodalom van, és ezen belül igen különböző mértékben és jelleggel elhatárolt tértartományok”, írja Meggyesi Tamás *A külső tér* című könyvében. A 20. század végi drasztikus átalakulás, ami az élet minden területén bekövetkezett, az építészetelmélet, ezen belül a térelmélet egyik kulcsfogalmának, a határnak az újraértelmezését is követeli. Globális világ, Európa, ország, vidék, város és ház között is megváltoztak a korábban biztosnak gondolt viszonyok. Ezek közül a város és épületek közti terek jelentik azt a városépítészeti léptéket, mely elsősorban az építészek számára ad tudományos kutatási lehetőségeket. A határon különböző felosztások működnek, így ezek egymásra rétegződése eredményezi azt a komplexitást, mely meghatározza a térbeliség minőségét és használatát: külső vagy belső tér, köz vagy magán, épített vagy természeti elemekkel tagolt, nyilvános vagy zárt használatú, belátható vagy elzárt, őrzött vagy szabadon bejárható, wifi-vel lefedett vagy sem, stb. területek, ahol ezek a hagyományos vagy-vagy megnevezések már nem írják le megfelelően a valóságot.

A javasolt kutatási téma nagyrészt a BME korábbi (pl. Szentkirályi Zoltán, Hajnóczi Gyula, Schneller István, Meggyesi Tamás és a témavezető doktori) kutatásaira épül, ugyanakkor kiemelt szerepet játszik az Urbanisztika Tanszék és a témavezető jelenlegi tudományos tevékenységében is (fenntarthatóság, városforma, városbiztonság, lakótelepek, köztérhasználat, stb.), mivel a határhelyzetek térbelisége és használata kapcsolatba hozható a településtudomány számos kérdéskörével. A kutatás eredménye egyrészt az építészeti (épület) és városépítészeti (külső terek, beépítés) tervezés és oktatás tudatosítását teszi lehetővé, másrészt alátámasztja a fenntarthatóság egyik kulcstémáját, a városi életminőség javítását célzó hazai és nemzetközi kutatásokat. Hiszen az európai kultúrkör városainak értékei, ugyanakkor problémáinak többsége is ezekben a - úthálózatok és házak közé ékelődő - határzónákban rejlik.

A **téma** meghatározó irodalma:

Schenk, L.: *Designing Cities*, Birkhauser, Basel 2013.

Ceccato, V.(Ed.): *The Urban Fabric of Crime and Fear*, Springer, London 2012.

- Gehl, J.: *Life between buildings – using public space*, IslandPress, Washington 2011.
- Ascher, F.: *Les nouveaux principes de l'urbanisme*, Édition de l'aube, Paris 2011.
- Meggyesi, T.: *Városépítészeti alaktan*, Terc Kiadó, Budapest 2009.
- Benkő, M., Vámosy, F. & Schneller, I.: *Benkő Melinda „Külső és belső tér közti átmenetek – kontrasztok és áttűnések” című PhD-értekezés nyilvános vitája*, Építés- Építészettudomány 34. kötet, Budapest, Akadémiai kiadó, 2006.1-2. – pp. 193-220.
- Larice, M. & Macdonald, E. (Eds.): *The Urban Design Reader*, Routledge, London 2006.
- Shane, D. G.: *Recombinant Urbanism*, Wiley-Academy, London 2005.
- Meggyesi, T. (munkatárs: Benkő, M.): *A külső tér*, Műegyetemi Kiadó, Budapest 2003.
- Ellin, N.: *Thresholds of Fear: Embracing the Urban Shadow*, Urban Studies, Vol. 38, Nos 5–6, 869– 883, 2001.

A **téma** hazai és nemzetközi folyóiratai:

Építés- Építészettudomány/ Scopus
 Régi-Új Magyar Építőművészet
 Periodica Politechnica Architecture
 4D Journal of Landscape Architecture and Garden Art
 Arkitektúra & Urbanizmus / Scopus
 Open House International / WoS
 Urban Morphology / WoS
 Urban Design International / WoS
 Building and Environment / WoS
 Urban Studies / WoS

A **témavezető** fenti folyóiratokban megjelent 5 közleménye:

- Evaluating Factors in the Image of Housing Estates* - Periodica Politechnica Architecture Vol. 43 No 1/2012 (2014). pp. 33-36. (ISSN: 1789-3437)
- Context-Sensitive Approach to Architecture* – Építés- Építészettudomány, Volume 40, Numbers 3-4/September 2012, Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 375-399. (ISSN 0013-9661)
- Budapest Urban Blocks and their Sustainability* - Arkitektúra & Urbanizmus, Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201. (ISSN: 0044-8680)
- The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form* – Open House International, vol.35 no.3/2010 pp. 47-55. (ISSN 0168-2601)
- Benkő, M., Vámosy, F. & Schneller, I.: *Benkő Melinda „Külső és belső tér közti átmenetek – kontrasztok és áttűnések” című PhD-értekezés nyilvános vitája*, Építés- Építészettudomány 34. kötet, Budapest, Akadémiai kiadó, 2006.1-2. – pp. 193-220.

A **témavezető** utóbbi tíz évben megjelent 5 legfontosabb publikációja:

111 szó az építészetéről - Terc Kiadó, Budapest, 2013. – 120 oldal
(ISBN 978 963996 8912)

Context-Sensitive Approach to Architecture – Építés- Építészettudomány,
Volume 40, Numbers 3-4/September 2012, Akadémiai Kiadó, Budapest,
pp 375-399 (ISSN 0013-9661)

Budapest Urban Blocks and their Sustainability - Arkitektúra & Urbanizmus,
Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201. (ISSN: 0044-8680)

The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form – Open House
International, vol.35 no.3 2010 – 47-55. o. (ISSN 0168-2601)

Glocal city – kortárs európai városépítészet (szerzőtárs: Fonyódi Mariann)
Terc Kiadó, Budapest, 2009. december - 224 oldal. (ISBN 978 9639535 480)

A **témavezető** eddigi doktoranduszai:

(név/felvétel éve/abszolutórium megszerzésének éve/PhD fokozat éve)

Kádár Bálint / 2008 / 2011 / PhD fokozat várható megszerzése 2014

Germán Tibor / 2011 / abszolutórium várható megszerzése 2014

Melléklet: a téma bővebb leírása

Budapest, 2014.02.11.

Dr. Benkő Melinda

Adatlap témahirdetési javaslatához a Csonka Pál Doktori Iskola Tanácsa részére

Témavezető neve: Dr. Benkő Melinda

e-mail címe: benko@urb.bme.hu

Téma címe: Újraértelmezett határ: város és épület változó viszonya

A téma leírása:

„...csak egyetlen, de végtelen tér-birodalom van, és ezen belül igen különböző mértékben és jelleggel elhatárolt tértartományok”, írja Meggyesi Tamás *A külső tér* című könyvében (Meggyesi, 2004). A 20. század végi drasztikus átalakulás, ami az élet minden területén bekövetkezett, az építészetelmélet, ezen belül a térelmélet egyik kulcsfogalmának, a határnak az újraértelmezését is követeli. Globális világ, Európa, ország, vidék, város és ház között is megváltoztak a korábban biztosnak gondolt viszonyok. Város - vidék, és az EU-n belüli országhatárok felbomlása urbanisztikai kutatások terepe, mivel új ingatlan-, település- és területfejlesztési lehetőségek, tervezési megközelítések születnek. Város és épületek határán létező terek pedig azt a városépítészeti léptéket adják, mely elsősorban az építészek számára ad tudományos kutatási lehetőségeket.

A javasolt kutatási téma kettős gyökerű. Egyrészt a 20. századi klasszikus térelméleti megközelítésekre (Rowe & Slutzky, 1964; Alexander, Ishikawa & Silverstein, 1977; Unwin, 1997; Moravánszky & Gyöngy, 2009) és a BME-n zajló korábbi kutatásokra épül (Szentkirályi, 1967; Hajnóczi, 1992; Schneller, 2002; Meggyesi, 2004). A témavezető 2005-ben saját PhD értekezését is a külső és belső terek közti átmeneti helyzetekről írta (Benkő, 2005; Benkő, Vámosy & Schneller, 2006) és *111 szó az építészetéről* című tankönyvében is jelentős szerepet kapnak az oktatáshoz és tervezéshez lényeges térelméleti fogalmak (Benkő, 2013). Az elmúlt évek változásai a határhelyzeteknél használt, jól ismert kettősségek, mint külső és belső, nyilvános és magán, épített és természeti, stb., budapesti esettanulmányokra támaszkodó értékelését teszik lehetővé. Modernista lakótelepeken megjelenik az áramló teret felszabdoló lehatárolás, a belvárosi történeti zárt tömbök felnyílnak, magánterületeket közhasználatra adnak át, köztereket elkerítenek, a növényzet fallá válik, stb. Együtt vagy egymástól elkülönülten létezik a fizikai, a vizuális és a használati határ (Benkő, 2010; Benkő, 2011; Schenk, 2013). Az európai kultúrkör városainak értékei, ugyanakkor problémáinak többsége is ezekben az úthálózatok és házak közé ékelődő határzónákban rejlik, így elemzése a kortárs településtudományi kutatások többségében is kiemelt szerepet kap (Carmona, Heath, Oc, & Tiesdell, 2003; Shane, 2005; Gehl, 2011). Megformálása nemcsak a fizikai környezet térbeliségét és arculatát határozza meg, hanem jelentősen befolyásolja a térhasználatot, és ezen keresztül a városi élet minőségét (Ellin, 2001).

A javasolt kutatás a határ megformálásnak 21. századi építészeti és környezetalakítási eszközeit, térbeli adottságai és használati igényei, lehetőségei közti összefüggéseket tárja fel. Kapcsolódik a Közép-Európában egyre fontosabbá váló kérdéskörhöz, a „város mindenkié” kutatásokhoz, ahol az idősödő város, az akadálymentesítés, a biztonság, a vitalitás, a sűrűség, stb. mind olyan urbanisztikai téma, melyben város és épület határa a leglényegesebb kutatási, tervezési és működtetési terület.

A kutatáshoz elengedhetetlen a szakirodalom, a nemzetközi és hazai településrendezési és építészeti előírások - melyek befolyásolják a határzóna kialakítását - értékelő elemzése. Emellett a valós helyzet feltárása a cél, mely a terület minőségi és használati változásait előidézi. Így a kutatás budapesti esettanulmányokra épül, ahol a személyes helyszíni tapasztalatszerzésen túl a tervezőkkel, tulajdonosokkal, használókkal készülnek interjúk annak érdekében, hogy előkerüljenek a tudatos tervezés és a véletlen elemei, melyek a szerepet játszanak a határzóna, és rajta keresztül az épület, illetve a városrész és a város alakításában.

A kutatás kötődik a témavezető folyamatban lévő MTA Bolyai ösztöndíjas témájához és ahhoz az EU-s, az építészeti és környezettervezési bűnmegelőzéssel foglalkozó COST Akcióhoz, melyben a témavezető Magyarországot képviseli

(http://www.cost.eu/domains_actions/tud/Actions/TU1203). (Ceccato, 2012). Kapcsolódik valós stratégiai és tervezési feladatokhoz - pl. városmegújítás, paneles lakótelep rehabilitáció, az UrbAct projekt, melyben a témavezető szakértőként van jelen - (Benkő, 2014), illetve számos tanszéki kutatáshoz – turisztikai fejlesztések, 24 órás városhasználat, gyalogos város, földszinti funkciók változása, stb. (Ascher, 2011).

A kutatás eredménye egyrészt az építészeti (épület) és városépítészeti (külső terek, beépítés) tervezés és oktatás tudatosítását teszi lehetővé, másrészt alátámasztja a fenntarthatóság egyik kulcstémáját, a városi életminőség javítását célzó hazai és nemzetközi kutatásokat.

Szakirodalom:

Alexander, Ch., Ishikawa, S. & Silverstein, M. (1977): *A Pattern Language*, Oxford university Press, New York

Ascher, F. (2011): *Les nouveaux principes de l'urbanisme*, Édition de l'aube, Paris

Benkő, M. (2005): *Külső és belső tér közti átmenetek*, PhD értekezés, BME

Benkő, M., Vámosy, F. & Schneller, I. (2006): *Benkő Melinda „Külső és belső tér közti átmenetek – kontrasztok és áttűnések” című PhD-értekezés nyilvános vitája*, Építés- Építészettudomány 34. kötet, Budapest, Akadémiai kiadó, 2006.1-2. pp. 193-220

Benkő, M. (2010): *The 'Closed / Open' Duality in Contemporary Urban Form*, Open House International, vol.35 no.3 2010. pp. 47-55

Benkő, M. (2011): *Budapest Urban Blocks and their Sustainability*, Arkitektúra & Urbanizmus, Bratislava, 2011/3-4:(XLV.) pp. 188-201

Benkő, M. (2013): *111 szó az építészetről*, Terc Kiadó, Budapest

- Benkő, M. (2014): *Evaluating Factors in the Image of Housing Estates*, Periodica Polytechnica Architecture Vol. 43 No 1/2012 (2014). pp. 33-36
- Carmona, M., Health, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2003): *Public Places - Urban Spaces*, Architectural Press, London
- Ceccato, V.(Ed.) (2012): *The Urban Fabric of Crime and Fear*, Springer, London
- Ellin, N. (2001): *Thresholds of Fear: Embracing the Urban Shadow*, Urban Studies, Vol. 38, Nos 5–6, pp. 869– 883
- Gehl, J. (2011): *Life between buildings – using public space*, IslandPress, Washington
- Hajnóczy, Gy. (1992): *Vallum és intervallum*, Akadémiai Kiadó, Budapest
- Larice, M. & Macdonald, E. (Eds.) (2006): *The Urban Design Reader*, Routledge, London
- Meggyesi, T. (munkatárs: Benkő, M.) (2004): *A külső tér*, Műegyetemi Kiadó, Budapest
- Meggyesi, T. (2009): *Városépítészeti alaktan*, Terc Kiadó, Budapest
- Moravánszky, Á. & M. Gyöngy, K. (2007): *Tér*, Terc Kiadó, Budapest
- Rowe, C. & Slutzky, R. (1964): *Transparency: Literal and Phenomenal*, MIT Press, Cambridge
- Shane, D. G. (2005): *Recombinant Urbanism*, Wiley-Academy, London
- Schenk, L. (2013): *Designing Cities*, Birkhauser, Basel
- Schneller, I. (2002): *Az építészeti tér minőségi dimenziói*, Librarius, Kecskemét
- Szentkirályi Z. (1967): *A terművészet történeti kategóriái*, Budapest
- Unwin, S. (1997): *Analysing Architecture*, Routledge, London and New York

Budapest, 2014.02.11.

Dr. Benkő Melinda